

Ønsketenkning og Fresjeborgens beliggenhet

Erling Pedersen mener sikkert – som jeg — at ønsketenkning og prestisjekamp bare ville forkludre debatten om Fresjeborgens beliggenhet. For meg må den gjerne ha ligget både på Damsbakken, som Erling Pedersen «kan tenke seg» og på Trudvang, som andre «ikke har sett bort fra». Og det ville vært strålende dersom det kunne bringes fram arkeologiske eller andre typer beviser for dette, skriver journalist Per Nyhus i denne kommentaren

ØP arkiv 16. juli 2000

Siden undertegnede kanskje er den som har skrevet og snakket mest om renessansepalasset Fresjeborgen de siste åra, regner jeg med å være en av dem som har spøkt i bakgrunnen, da Erling Pedersen skrev sin artikkel om dette spennende emnet (publisert i ØP lørdag 8. juli).

Derimot håper jeg ikke å høre til dem Erling Pedersen anklager for skråsikkerhet og bombastiske slutninger i omgang med kildefattige historiske emner. I allfall har jeg ikke oppfattet ham slik under de samtaler vi har hatt om Fresjeborgens beliggenhet.

Selv griper jeg meg av og til i å gjøre altfor mye bruk av reservasjoner som «man kan muligens tenke seg», «vi kan ikke se bort fra» osv. Kanskje jeg lærte dette allerede som ung journalist nettopp under Jan W. Krohn-Holm, som Erling siterer innledningsvis og som var min sjef i Larvik Morgenavis.

Jeg kunne vise til bunkevis av avisartikler om steinalderboplasser, bygdeborger og andre førhistoriske emner, som bekrefter min forsiktighet i omgang med fjern historie. Og i boka «LARVIK A-Å» er trolig ordet «kanskje» det ord som går oftest igjen i artikler om oldtid – kanskje i konkurranse med ordet «trolig»!

Forbehold av dette slaget mener jeg også å ha tatt i mine artikler om Fresjeborgen, som til tross for at den ligger mye nærmere oss i tid har etterlatt seg forbausende sparsomt med kildestoff.

Erling Pedersen mener sikkert – som jeg — at ønsketenkning og prestisjekamp bare ville forkludre debatten om borgens beliggenhet. For meg må den gjerne ha ligget både på Damsbakken, som forfatteren «kan tenke seg», og på Trudvang, som andre «ikke har sett bort fra», inkludert jeg selv. Og det ville vært strålende, dersom det kunne bringes fram arkeologiske eller andre typer beviser for dette.

Men inntil så skjer synes jeg — og vi i foreningen «Fresjeborgens Venner» — at en eventuell arkeologisk undersøkelse bør konsentreres om den lokalitet, der det tross alt er funnet noe som kan stamme fra Jernskjeggens og Langenes herresete.

La meg kort oppsummere det som er kommet fram i åras løp, alt sammen i området mellom Hundeklubbens og Roklubbens hytte på østsiden av Farris. I en ØP-artikkel i 1929 forteller en Larvik-lektor blant annet om «masser av mursten, baade taksten og byggesten», «kampestensmurer baade ute i Farris og paa land», «et gulv av flate, graa stenheller, foruten «en del nagler, biter av tykt, grønt glas, krukkerester osv, alt med tydelig preg av at være meget gammelt.»

Mursteinen ble forresten funnet å være av samme type som den i ruinene på Slottsfjellet i Tønsberg. Også senere funn av keramikk, glass, murstein og svartglassert fasadestein er bedømt å være av riktig alder i forhold til Fresjeborgen.

Endelig er det i samme område funnet en suppeskje i sølv med bokstavene P.I. og M.B. bakpå skaffet. Er det Peder Iversen (Jernskjegg) og Margarethe Breides initialer? Dette blir enda mer sannsynlig når vi vet at en liknende skje med de samme bokstavene stammer fra Melau i Hedrum, der familien hadde et annet fotfeste. I tillegg til de arkeologiske indisiene – om ikke beviser — har vi også en sterk lokal tradisjon, som peker påståelig på området mellom Farris og Kilen. Og «en kan vel tenke seg» at det iblant kan ligge mye sant i gammel tradisjon? Dette tror jeg også at Erling Pedersen i bunn og grunn er enig i, selv om han akkurat i foreliggende tilfellet velger å anvende det mer belastede ordet «myte».

Av ikke minst interesse for Fresjeborgens beliggenhet er veibeskrivelsen, som Erling Pedersen nevner, fra Oslo-bispens reise til Fresje i 1593. Av denne ser vi at følget, etter å ha krysset Lågen ved Faret, har tatt en daværende vei «saa gaat som i vester» oppom Torstvedt, siden gjennom en liten skog i sørvest (Bøkeskogen?), inntil de kom til «Peder Iversens gjerde.»

Det kan ha vært den ennå eksisterende steingarden som avgrenser Bøkeskogen mot vest, det vil si der Bergeløkka gård lå inntil 1960-åra. Herfra – hvis det var her — dreide følget «i nordvest og nord til Fresje». Og da ville de ha havnet omtrent der hvor de nevnte gjenstandene er funnet. Hva som også passer med beliggenheten

er den avstand mellom Lågen og Fresje, som biskopen nevner, nemlig «en fjerdings vei», 2,8 km.

Om nå Fresjeborgen skulle ha ligget der Trudvang ligger i dag, blir det vanskelig å få biskopens veibeskrivelse til å stemme med et fornuftig rutevalg. Da måtte bispefølget ha havnet nederst i det som nå er Kongegata, for herfra å ta seg oppover igjen «i nordvest og nord til Fresje». Mens de altså enkelt og greit kunne ri gjennom Bøkeskogen og videre utover raryggen – til Trudvang.

Med en «Fresjeborg» ved Damsbakken, som Erling Pedersen tenker seg, ville det kanskje ha vært naturlig å følge «Kongegata» til et overfartssted ved Farriselvas nedre del for herfra å ta seg oppover Langestrand. Men da blir avstanden fra Lågen altfor lang i forhold til biskopens «fjerdings vei».

I de siste linjene av biskopens reisebeskrivelse står det ikke noe annet, enn at de tok gjennom en liten skog før de kom til Peder Iversens gjerde, hvor de dreide nordvest og nord til Fresje.

Dersom man vil ha denne beskrivelsen til å passe med de andre plasseringsmulighetene, måtte nevnte skog og gjerde ha ligget nede ved bunnen av Kongegata et sted. Det er kanskje ikke noen umulighet. Men hvorfor konstruere opp denne tenkte situasjonen, når vi har en virkelighet som passer så godt oppe på Bergeløkka?

Jeg har ingen interesse av å misjonere for noen bestemt teori vedrørende Fresjeborgens beliggenhet. Min eneste hensikt ved det jeg har skrevet og sagt har vært å summere opp de fakta og indisier som kan være av reell interesse for spørsmålet. Og i den grad disse har virket overbevisende på noen, så gjerne for meg.

Når alt dette er sagt, må jeg også legge til at Erling Pedersen selvfølgelig har dikterisk frihet til å legge Fresjeborgen akkurat hvor han vil i sitt drama. Og jeg gleder meg til forestillingen i Herregårdens borggård i kveld.